

OBSAH

Úvod	8
1 Cesta od studenta učitelství k začínajícímu učiteli	11
1.1 Vynořující se dospělost – pohled na vývojovou fázi studentů učitelství	11
1.2 Raný profesní vývoj učitele	14
1.2.1 Možné pohledy na vývoj studentů učitelství	16
1.2.2 Vývoj identity: tenze a dilemata v přechodech z role studenta do role učitele	20
2 Fenomén moci a jeho souvislost se školním prostředím	22
2.1 Moc v sociálních vědách	22
2.2 Moc ve školní třídě	24
2.2.1 Vstup do třídy a pojetí moci u začínajících učitelů	26
2.3 Moc za hranicemi školní třídy	28
2.4 Koncept moci v českém pedagogickém prostředí	30
2.5 Je moc převlečená autorita?	31
2.5.1 Cirkularita moci	33
2.5.2 Situačnost moci	33
2.5.3 Reciprocita moci	34
2.5.4 Moc jako téma výzkumu	35
2.6 Moc jako vícedimenzionální fenomén	36
2.6.1 Legitimní báze moci	37
2.6.2 Donucovací báze moci	39
2.6.3 Odměňovací báze moci	41
2.6.4 Expertní báze moci	42
2.6.5 Referenční báze moci	44
2.6.6 Vývoj konceptu bází moci	45
3 Metodologie zkoumání moci	48
3.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky	48
3.2 Smíšený design výzkumu	48
3.3 Výzkumný vzorek	49

3.4 Metody sběru dat	51
3.4.1 Pozorování	51
3.4.2 Polostrukturovaný rozhovor	53
3.4.3 Reflektivní deník	54
3.4.4 Dotazník „Báze moci: verze pro studenty učitelství“	54
3.4.5 Fáze sběru dat	57
3.5 Analýza dat	57
4. Výsledky výzkumu: identifikované projevy bází moci u studentů učitelství	59
4.1 Báze moci studentů učitelství na praxi aneb Jak to vidí žáci	60
4.2 Legitimní báze moci aneb Vypůjčená moc studenta učitelství	66
4.2.1 Propůjčení legitimní moci studentovi učitelství	69
4.2.2 Legitimní moc v interakci studenta učitelství a cvičného učitele	76
4.2.3 Shrnutí: Neviditelná legitimní moc, bez které to však nejde	80
4.3 Donucovací báze moci aneb Dobrý učitel má vše pevně v rukou	82
4.3.1 Donucovací moc ve školním kontextu	82
4.3.2 Projevy donucovací moci a jejich typologie	84
4.3.3 Donucovací moc v IRF komunikační struktuře	85
4.3.4 Miniscénáře donucovací moci	92
4.3.5 Shrnutí: Význam donucovací moci ve třídách začínajících učitelů	103
4.4 Odměňovací báze moci aneb Dobrý učitel žáky odměňuje	105
4.4.1 Podoby odměňovací moci studenta učitelství na praxi	108
4.4.2 Odměňovací moc studenta učitelství z pohledu vyučovaných žáků	132
4.4.3 Shrnutí: Žák je odměňován, když hraje svoji roli žáka správně	135
4.5 Expertní báze moci aneb Dobrý učitel jako mistr svého řemesla	138
4.5.1 Přiznané expertství v modu kooperace	138
4.5.2 Tušené expertství v modu kompromisu	144
4.5.3 Zpochybněné expertství v modu kompetice	147
4.5.4 Shrnutí: Experti? Zatím ještě ne	155

4.6 Referenční báze moci aneb Dobrý učitel jako dobrý člověk	157
4.6.1 Podoby referenční moci	157
4.6.2 Operacionalizace a výsledky kvantitativní povahy	160
4.6.3 Souvislosti s dalšími bázemi moci	162
4.6.4 Kvalitativní zdroje – záznamy a výpovědi v rámci rozhovorů ..	166
4.6.5 Studující – učitel jako komunikační partner žáků	166
4.6.6 Shrnutí: Referenční moc jako intuitivní báze moci?	176
5. K diskusi: První zkušenosti studentů učitelství se samostatnou	
výukou	179
5.1 První zkušenosti studentů učitelství se samostatnou výukou	
v hledáčku kamer	179
5.2 První zkušenosti studentů učitelství se samostatnou výukou	
v kontextu vývojové fáze a sociální role	181
Závěrem aneb Rituály moci a moc rituálů	184
Resumé	187
Summary	188
Literatura	190
Přílohy	206
Příloha 1. Dotazník Báze moci: verze pro studenty učitelství	206
Příloha 2. Dotazník Báze moci: verze pro učitele	210
Příloha 3. Tazatelské schéma polostrukturovaného rozhovoru	212
Příloha 4. Manuál pro transkripci videodat a audiodat	214
Příloha 5. Ukázka transkriptu videozáznamu výuky	217
Příloha 6. Ukázka transkriptu rozhovoru	222
Příloha 7. Pokyny pro studenty učitelství k reflektivnímu deníku	227
Příloha 8. Ukázka z reflektivního deníku	229
Seznam použitých grafů a obrázků	231
Rejstřík	232